

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

יהודי ארצות האסלאם בעין הצייר והצלם - 13143

תאריך עדכון אחרון 07-01-2022

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' ירון בן-נאה

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: aronbn@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: לפי קביעה מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

מאז המצאת הצילום ובעיקר למן אמצע המאה הי"ט צילמו (וגם ציירו) נוסעים אירופים, ומאוחר יותר גם מקומיים, את יהודי ארצות האסלאם, אם בבתייהם ואם בצילומי סטודיו מבוזזים. תצלומים וציורים אלו אוצרים מידע רב, בעיקר על התרבות החומרית, אך גם על אורחות החיים והסביבה, נורמות שונות של התנהגות, של יופי ושל אסתטיקה, מבנה המשפחה, התארגנויות חברתיות ועוד. התצלומים מנציחים כמובן גם סטראוטיפים ותפיסת עולם לגבי האוריינט. כל אלו ייבדקו במהלך הקורס.

מטרות הקורס:

הכרות עם קהילות ישראל במזרח במאה האחרונה לקיומן באמצעות תצלומים וציורים

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

שימוש בחומר חזותי כמקור היסטורי

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: לאחר מבוא כללי אודות הקהילה, בחינה פרטנית של תצלומים ודיון במה שניתן ללמוד מהן ביחס לכל תחומי החיים של היחיד והציבור

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

ראו במשבצת הבאה. בעיקרון נעבור קהילה קהילה.

חומר חובה לקריאה:

איראן

חיים סעדון (עורך), איראן, ספרי קהילות ישראל במזרח: מכון בן-צבי, ירושלים תשס"ו
דוד ירושלמי (עורך), אורות וצללים - קטלוג תערוכה על יהדות איראן, בית התפוצות, תל אביב תשע"ד

בוכרה ואפגניסטן

זאב לוין (עורך), מרכז אסיה: בוכרה ואפגניסטן, ספרי קהילות ישראל במזרח, ירושלים תשע"ח
בן-ציון יהושע, מאחורי מסך המשי: עמים ויהודים במרחב האיראני, פרס-איראן, אפגניסטן, בוכרה, ירושלים תשע"ג

אלה צ'רניאק, זכרונות משכונת הבוכרים: היבטים בוכריים ביצירות של משה קסטל במחצית הראשונה של המאה העשרים, מכון בן צבי ומוזיאון קסטל, תשע"ה

נעם ברעם בן-יוסף, מנהגי אירוסין וחתונה של יהודי אפגניסטן, ירושלים תשנ"ז

נעם ברעם בן-יוסף, תצלום כטקסט: דבורה דוידוף, ארבעה תצלומים ותמורות באפנת הלבוש של נשות קהילת בוכרה, פעמים 150-152 (תשע"ז), עמ' 129-137

זהר הנגבי וברכה יניב, אפגניסתאן: בית הכנסת והבית היהודי, המרכז לאמנות יהודית, ירושלים תשנ"א

הודו

קציעה עלון, גוף, מצלמה, צבע: תצלומי הגוף היהודי-הודי, בתוך: קציעה עלון (עורכת), אופ-פוטו: הצד האחורי של הצילום הישראלי, תל אביב תשע"ז, עמ' 139-157
מידד אליהו: זיכרונות ראשוניים (Memories Primal) 2009-2015 נסיון לשחזר אלבומי תמונות וספרי זיכרונות

תימן

חיים סעדון (עורך), תימן, ספרי קהילות ישראל במזרח, ירושלים תשס"ב
אסתר מוצ'בסקי-שנפר (אוצרת), רגעים בצנעא - תצלומי יחיא חייבי (1930-1944), ירושלים תשע"ד
רז גיא, דיוקן תימני: אוריינטליזם יהודי בצילום המקומי, 1881-1948, תל-אביב תשע"ב
מנשה ענזי, דוד ערוסי, צלם ומכשף בצנעא, בירושלים ובקהיר: צילום המזרח בידי צלם מקומי, פעמים 150-152 (תשע"ז), עמ' 53-83

האימפריה העות'מאנית: עיראק

חיים סעדון (עורך), עיראק, ספרי קהילות ישראל במזרח, ירושלים תשס"ב
ירון בן-נאה, מופעי המודרנה בבגדאד והסמליות של 'שינוי המלבושים', ספר יובל לכבוד ריצ'י כהן, בעריכת עזרא מנדלסון, ירושלים תשע"ו, עמ' 65-102 או - הנ"ל, "הלא אנו אנשי המזרח נקראים ...": מאבק על זהות בקהילת בגדד, 1890-1914, זמנים 135 (2016), עמ' 8-20

האימפריה העות'מאנית: סוריה

ירון הראל (עורך), סוריה, ספרי קהילות ישראל במזרח, ירושלים תשס"ט
צבי זוהר, האירו פני המזרח: הלכה והגות אצל חכמי ישראל במזרח התיכון, תל-אביב תשס"א

האימפריה העות'מאנית: ארץ ישראל (2 שיעורים)

לביא שי, ה'אלבום' המשפחתי הראשון בירושלים: חקר כרטיסי הדיוקן המצולמים של משפחת ולירו, 1860-1900, העות'מאנית, קתדרה 152 (תשע"ד), עמ' 81-110
יעקב ורמן ודרור ורמן, בידא לא בדה: חליצת נעלים לפני הכותל המערבי, מחשבות על נעלים, בעריכת גל ונטורה, אורי ברטל ועינת לידר, הוצאת רסלינג, תל-אביב תשע"ה, עמ' 108-121
ניסן פרץ, האוריינטליזם אצל הצלמים הצרפתים מזלצמן ועד בונפיס, קתדרה 38 (תשמ"ו), עמ' 81-88
עוד בחוברת 38 - ישעיהו ניר ודרור ורמן

האימפריה העות'מאנית: מערב אנטוליה והבלקאן (2 שיעורים)

שרה אברביה-שטיין, פרסומות בעיתונות הלדינו העות'מאנית, פעמים 105-106 (תשס"ו), עמ' 57-81
שלום צבר, "העין רואה והנשמה חומדת": גלויות מסלוניקי היהודית, מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי, כז (תשע"א), עמ' 183-229
אסתר יוהס, 'נדוניות של כלות יהודיות מאזמיר - חפצים ביוגרפיים', בתוך: מרקמים: תרבות, ספרות, פולקלור לגלית חזן-רוקם (ed&eq; מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי כח; מחקרי ירושלים בספרות עברית כה), בעריכת הגר סלמון ואביגדור שנאן, א-ב, ירושלים תשע"ג, עמ' 461-483
אסתר יוהס (עורכת), יהודי ספרד באימפריה העות'מאנית, ירושלים תשמ"ט
אסתר יוהס, הלבוש, בתוך: ספר תורכיה בעריכת ירון בן-נאה, ירושלים תש"ע, עמ' 263-272.
אסתר יוהס, לבוש היהודים, בתוך: ספר יוון בעריכת אייל ג'ניאו, ירושלים תשע"ד, עמ' 333-344.
ספר תורכיה בעריכת ירון בן-נאה, ספר יוון בעריכת אייל ג'ניאו, האלבום הצבעוני של סלוניקי, צילומי קמונדו

אלבומי עבדולחמיד, תצלומים שונים, חומר מרודריג (?)

האימפריה העות'מאנית: מצרים
נחם אילן (עורך), מצרים, ספרי קהילות ישראל במזרח, ירושלים תשס"ח

צפון אפריקה: מרוקו

דוד גדג', דיוקנאות, ארץ-ישראל והקהילות היהודיות במרוקו: המסרים החזותיים בעיתון *Avenir*
Illustre, 'עמ' 51-23 (ז'תשע) 150-152 פעמים

Patricia Marie Goldsworthy, *Colonial Negatives: The Prohibition and Commodification of Photography in Sharifian and French Morocco*, PhD dissertation, University of California 2009

P. Goldsworthy, *Images, Ideologies and Commodities: The French Colonial Postcard Industry*, *Early Popular Visual Cultural* 8 (2010), 147-167

צפון אפריקה: מרוקו - פרשת סול הצדקת

ז'ולייט חסין, סוליקה הצדקת הרוגת המלכות, ירושלים תשע"ב
עיון בצדדים החזותיים של הפרשה באמצעות ציוריו של אלפרד ד'אודנק (מוזיאון ישראל)

צפון אפריקה: תוניסיה

הגר סלמון ואסתר יוהס, 'אלות של בשר ומתכת': המבט על גופן של כלות יהודיות בתוניסיה, מחקרי
ירושלים בפולקלור יהודי כז (תשע"א), עמ' 262-231
דיון בשינוי האידיאלים האסתטיים (שומן, וכאן אולי לחזור לציורים וצילומים מאיראן ושכנותיה - גבות)

סיכום

חומר לקריאה נוספת:

Batchen Geoffrey, *Forget Me Not: Photography & Remembrance*, New York 2004

Burgin Victor (ed.), *Thinking photography*, London 1982

Freund Gisele, *Photography and Society*, Boston 1980

Lury Celia, *Prosthetic Culture: Photography, Memory and Identity*, London & New York 1998.

Maynard Patrick, *The Engine of Visualization: Thinking through Photography*, Ithaca New York 1997.

Price Mary, *The Photograph: A Strange Confined Space*, Stanford 1994.

Tagg John, *The Disciplinary Frame: Photographic Truths and the Capture of Meaning*, Minneapolis 2009

Gerard Silvain, *Une millier de cartes postales (1897-1917), pour servir a l'histoire de la diaspora*, Paris 1980

רולאן בארת, מחשבות על הצילום, בתרגום דוד ניב, ירושלים [ללא שנה].

ולטר בנימין, היסטוריה קטנה של הצילום, בתרגום חנן אלשטיין (הוצאת בבל), תל אביב תשס"ד.

איתן מכטר, אוריינות חזותית: עיון, מחקר ויצירה, רסלינג, תל-אביב תש"ע.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 50 %
הגשת עבודה 50 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: